

DJELIĆ CJELINE

MIHAEL VRBANC
Filozofski fakultet
Sveučilište u Zagrebu
mihaelvrban@gmail.com

Vječno prikovan samo za jedan zaseban i malen djelić cjeline, čovjek i sebe sama izgrađuje tek kao ulomak i fragment...

Friedrich Schiller

Nešto prije faksa počeo sam sakupljati knjige. Prvu veliku kutiju knjiga dobio sam od bivšeg šefa moga oca. Kako je njegov radni vijek završio, odlazak u penziju bio je i odlazak iz Zagreba. Mijenjajući svoj radni život u gradu za miran i umirovljen život na selu te napuštajući veliki građanski stan u centru grada, rješavao se stvari koje se lako nakupe u takvom stanu, a među kojim su bile i knjige. Meni su pripale dvije velike kartonske kutije nasumično odabranih knjiga, u pravilu svaka starija od mene, pa je bilo tu velikih atlasa u kojem su se ocrtavale granice nekih bivših vremena; predivno oslikanih enciklopedija sa tehničkim dostignućima ondašnjice koje danas izgledaju kao muzejski katalozi; podosta plavih svezaka neke dječje biblioteke na ćirilici; no, ono najvažnije, bilo je tu klasika svjetske književnosti. Ta kutija nesumnjivo je usmjerila moj odnos sa knjigama, a on je rezultirao i u ovaj tekst, i u ovaj faks, i u ovaj časopis.

Faks je u vrijeme pisanja ovog teksta pri kraju, što znači da se knjige sakupljaju već više od desetljeća i moram priznati kako je moja mala hrpa listaka pozamašno narasla. U svim životnim promjenama i seljenjima, uvijek su išle sa mnom. Doduše, ne toliko otmjeno koliko zaslužuju. Nosio sam ih kao cigan svoje skute, uvijek su me kao ovce pratile u mojim mladenačkim lutnjama i truckale se sa mnom u mojim modernim čergama. Ta živa nakupina štiva postala je nesavladiva do te mjere da je u mojem trenutnom stanu zauzimala pola poprilično prostrane sobe prolivši se, u ne baš otmjenoj maniri, kao hrpa pijeska istresenog u čošku između dva zida. Trebala im je policica. Trebala im je preglednost i složenost. Nisu više mogle živjeti u takvom sveopćem neredu. Nisam više mogao živjeti u takvom sveopćem neredu. Postale su mi duhovni teret. One su predstavljale mene, moje znanje i moje sakupljeno iskustvo; bio sam ponosan na njih, no sramio sam se kako ih tretiram. Počeo sam propadati u nepreglednosti, kao što duša propada u gluposti, a tijelo u ljenosti.

Stoga, kako bih očistio svoje misli, kako bih popravio duševnu higijenu, odlučio sam knjigama napraviti policu. Bio je to važan projekt koji je čučao u meni, a dovoljno lud da se osjećam kao da gradim arku za sve moje sveske. Imao sam u glavi jasnu sliku cijele stalaže, u cjelini mi je bila obznanjena, svaki njen spoj, rez, kut, utor, klin, tipla. Sve mi je bilo dato odjednom kao veliko simulta-

no nebo u kojem se sva zvijezda pokazuju u istom sveobuhvatnom prostornom trenutku. No, početi slikati takvo nebo znači odabrati prvu zvijezdu koja će se postaviti na platno, a spram koje će se postaviti ostatak neba. Otkrivat će mi se cjelina neba djelić po djelić – tada mišljah – ali koja zvijezda je prva? Sav svemir je nastao odjednom. Sva cjelina je došla sa svojim dijelovima i nijedan nije prije drugoga.

Postupna dekadencija koherentnosti

Počevši obrađivati drvo, obrađivao sam i svoje vještine. Točan rez umijeće je napraviti, a oni jednostavni spojevi, zahtijevaju najviše pažnje. Odlučio sam sastaviti je bez šarafa, vijka, vide, čavle ili brokve. Spojevi su se trebali isprepletati kao prsti sklopljenih ruku. Boju je tek trebalo odrediti, te iako mi je ona bila zadana već u prvoj viziji police, slika te vizije bila je premutna da u njoj odmah prepoznam nijansu. Malo, po malo, završavajući, slažući, mjereći, režući, razmišljajući o sitnicama i detaljima, slika je postalo jasnija, ideja stvarnija, a moja duša čišća.

U ovom trenutku izgleda točno kao što sam ju zamišljao, ali ova slika je jasna i stvarna, dok se one prve, idejne i zamišljene, ne sjećam detaljno, ali znam da odgovara ovoj u cijelosti. Neporecivo je da su odraz jedna druge, jer jedna je iz druge nastala, dok se potonjom prva potvrdila.

Vjerujem da je tako i sa životnim pitanjima.

Jednom je sa mnom dotična osoba podijelila svoj uvid o životnom procesu, uvid o tome kako se po njoj taj proces razvija i kreće, a koji još uvijek živo svijetli u mojem sjećanju te se svako toliko nanovo pokaže u svojoj oštroumnosti. Prosto formuliran, glasi nekako ovako: „Život je kao spužva, postoje faze upijanja i faza iscjeđivanja. Očito si u fazi upijanja.“

Ta formulacija, važno je naglasiti, biva uspostavljena kao odgovor na moje tadašnje misli, riječi i osjećanja u datom trenutku. Ona biva reakcija na energiju koja je onomad zračila iz mene, a dobrohotna metafora bila je pokušaj blage utjehe mojoj mladenačkoj mucu koja je izlazila iz svih pora životnim pitanjima prenapregnutog uma. Samo spram takvog stanja ona ima bilo kakvu vrijednost, bilo kakvo značenje, stoga je postavljam kao ogledalo u koje se zadubljujem, ne bi li se u njemu ozarilo vlastito ćustvo koje nastojim shvatiti.

U vakuumu mira, odriješeni od distrakcija, kad je prazan pogled upiljen u besciljnu daljinu, javljaju se osjećanja koja se u nama stvaraju, nama vitlaju...

Osjećam kako su mi misli kaleidoskop. Lijepi obrasci u stalnom pokretu, čije se filigranske konstelacije u vječnom fraktalnom širenju zauvijek rasipaju

u sitnice koje se nanovo pokazuju u pak novom obrascu i tako u nedogled. To vječno kretanje, koje kao crna rupa snažno usisava u sebe, dovodi do gubljenja realnosti i rasplinjanja fokusa mojih misli i mojeg razuma. Često se uhvatim u trenutku nagnuća nad liticom tog bespuća. Slab sam na privlačnosti vječnog jedinstva u kojem se gubi osjećaj moje pojedinačnosti. Osjećam se kao opijen, a kada se otrijeznim nastupa sram povodljive slabosti.

Postajem manje koherentan i lucidnost je luksuz kojeg si sve rjeđe mogu priuštiti. I to me polako plaši. No, to je samo u fazi upijanja. Kada pokušavam upisati svijet u sebe, pronaći jedinstvo u svojoj pojedinačnosti.

Dolazi olakšavajući lahor prisutnosti koji nagovještava kako je sve puno jednostavnije nego što se čini, čujem kako vjetar smjelo zviždi Tinčekove stihove ...*I ono sve što ti bje, ću i što sni...*, ...*I svi se ponavljamo, i veliki i čisti...*, a ja, kao i svako izgubljeno čeljade, nastojim pronaći smisao vlastitog života. – No, što je to smisao? – Pa, smisao bi bila potvrda prikladnosti mogega ostvarenja. – A, da? – U smislu, pravac koji si odabrao je dobar, tebi prikladan i zadan. Slijedi ga i na njegovom putu ćeš se ostvariti. – Ma, jel'? – Samo treba pronaći pravac života u kojem ću se razvijati, graditi, oblikovati. Znam što volim i želim, bar se nadam. Ovo su sad važne stvari i ovdje je bitno biti iskren sa samim sobom. Biti iskren sam sa sobom. – Iskrenost nije uvijek ugodna.

Polako se nazire koherentnost no teško mi ju je iznjedriti.

Stanje koje se ogleda svakako je stanje iznalaženja samoga sebe. Čovjek se otkriva samom sebi, izdvaja iz mase, on shvaća da sam sebe oblikuje i da u tome ima beskonačnu slobodu. No, za one koji su skloni promišljanju, tu stvari postaju komplicirane. – Kako se oblikovati? – Mislim, u što. Kako odabrati primjer po kojem ću se iscertati. Takva pitanja su očiti odraz traženja sebe i u takvim traženjima čovjek se počinje ogledati oko sebe, ne bi li se prepoznao u kojima od stvari. Gledam ljude, iskušavam kulture, bacam kamenčiće u vodu društvenih međuprostora ne bi li vidio njezinu reakciju. U toj reakciji se ogleda moj utjecaj. I taj utjecaj je potrebno pažljivo odabrati.

Što si želim reći? – Kome govoriš? – Imam previše toga na umu, previše sam upijao i iz mene curi. Spužva je puna do neprepoznatljivosti i postaje vodena gruda.

Potrebno je pod hitno, dragi čitaooče, odabrati kantu kamo ćeš iscijediti ovu vodu. Zašto kanta? Ona simbolizira skupljanje vode. No, je li potrebno skupljati vodu? Vjerujem da ne svima, nekima od vas. Onima koji žele ostvariti nešto na ovom svijetu za druge ljude, koji žele kroz druge ljude živjeti.

Nemam konkretnu, sistematsku, jasnu, jednoznačnu tezu koja se usmjerava na nešto normalno. Ovo pomalo postaje šizofreno.

No, u toj široj slici cjeline života, ne otkriva se djelić po djelić, dapače, uvijek nam je cjelina pred očima, cjelina koje se otkriva, ali cijela je zamučena. Iskušavanjem i promišljanjem djelića te cjeline, ne otkriva se on sam, djelić, već se cijela cjelina razmućuje – Izoštruje – da, izoštruje za mali postotak tog promišljenog djelića. Nikad nećeš otkriti ništa novo, već će ti se shvaćanje vječno iste cjeline produbiti, u čijoj ćeš pažnji otkriti stvari koji služe razumijevanju njene kompleksnosti.

E tako izgleda djelić istrzan iz cjeline. Takvi su i to su obrasci svuda i svega. Ako ćemo iskreno.